

HONDERDEN THEATERPOPPEN
VINDEN NIEUWE THUIS BIJ MUSEA

“Een figurentheatercollectie die zo divers en omvangrijk is, verdient een goed onderkomen”

Tot voor kort bewaarde CEMPER, het Centrum voor muziek- en podiumerfgoed, honderden theaterpoppen, afkomstig van twee belangrijke collecties uit Mechelen en Gent. Het plan was om voor deze collectie een nieuwe en duurzame bewaarplaats te vinden. Geen sinecure, want hoewel ze tot ieders verbeelding spreken, moesten Tijn, Faust, Reinaert en de andere poppen geduldig wachten op een veilig onderkomen.

Veerle Wallebroek

Eind 2019 schakelde CEMPER de zoektocht naar een nieuwe thuis voor zijn collectie van honderden historische theaterpoppen een versnelling hoger. Musea en archieven uit binnen- en buitenland werden bevraagd naar hun interesse om de theaterpoppen over te nemen. Met onverhoopt succes: Amsab-**ISG**, het Huis van Alijn, de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, het Museum Hof van Busleyden en het Spaanse Centro Internacional del Títore de Tolosa zijn voortaan de trotse eigenaars.

Een groot deel van de poppen werd in Mechelen verzameld, gemaakt of gebruikt door drie gene-

raties van de familie Contryn, door medewerkers van de School voor Poppenspel (1970-2002) en door de figurentheaters Spelleke van Ulenspiegel (1942-1943) en Hopla (1948-1964). Paul Contryn is vandaag nog steeds als figurenmaker en scenograaf verbonden aan het theatergezelschap **DE MAAN**. Daarnaast maakten ook poppen van het Gentse Theater Taptoe, gesticht door Luk De Bruyker, deel uit van de collectie (1968-2010).

Dat CEMPER deze verzameling beheerde komt door zijn lange voorgeschiedenis. Die begon bij de oprichting van De Centrale voor Poppenspel en de School voor Poppenspel in de jaren 1960,

»

Een selectie theaterpoppen uit de collectie. © Rudy Gadeyne

Het Huis van Alijn verwelkomt onder meer poppen van Theater Taptoe. © Rudy Gadeyne

Het Museum Hof van Busleyden is voortaan de trotse eigenaar van de Mechelse superheld Tijl uit Tijl Uilenspiegel van Hopla (eind jaren 1950). © Rudy Gadeyne

Linda Wullus van het Museum Kunst & Geschiedenis met de recent verworven Koningin, ontworpen door Harro Siegel, Reichsinstitut für Puppenspiel (1942-44). © Sophie Nuytten

die de fundamenteën bepaalden voor het expertisecentrum voor figurentheatererfgoed in 2009 (het voormalige Het Firmament). Dat evolueerde tot het expertisecentrum voor het cultureel erfgoed van (alle) podiumkunsten in 2012. In 2019 fuseerde Het Firmament met Resonant (het expertisecentrum voor muziek erfgoed) tot CEMPER.¹

CEMPER neemt een dienstverlenende rol op voor het cultureel erfgoed van podiumkunsten en muziek. Het is echter niet de taak (of ‘rol’) van CEMPER om collecties te beheren. Om deze theaterpoppen op lange termijn te bewaren voor toekomstige generaties gaf de Vlaamse overheid de opdracht om een nieuwe en betere bestemming te zoeken. Karel Van Ransbeeck, artistiek leider van Theater De Spiegel en voormalig bestuurder van Het Firmament: “Een figurentheatercollectie die zo divers en omvangrijk is, verdient een goed onderkomen. Niet enkel omdat het belangrijk is dat ze goed bewaard wordt voor volgende generaties, maar ook omdat ze op deze manier opnieuw haar weg kan vinden naar het publiek én naar kunstenaars van vandaag en morgen. Als inspira-

tie voor nieuw werk of om kennis te maken met figurentheater als kunstvorm. Het is dan ook heel goed nieuws dat er zoveel musea zich hebben geëngageerd om delen ervan op te nemen.”

WAT VOORAFGING: INVENTARISEREN EN WAARDEREN

De voorbereidingen voor de zoektocht naar een nieuwe eigenaar startten meer dan vijf jaar geleden met een traject van inventariseren, documenteren en waarden.² Vrijwilligers van het Museum Hof van Busleyden nummerden, fotografeerden en beschreven alle poppen. Experten namen de collectie onder de loep en maakten een lijst op van de poppen die we als waardevol cultureel erfgoed kunnen beschouwen; zij selecteerden 400 poppen die we willen bewaren voor de volgende generaties. Dit waarderingsonderzoek gebeurde dankzij de steun van de Vlaamse overheid.³ Het is voor deze poppen dat CEMPER op zoek ging naar een museaal onderkomen.

Na de grondige voorbereiding lanceerde de organisatie eind 2019 een oproep over deze theaterpoppen die een nieuwe thuis zochten. Een

communicatiecampagne ondersteunde de oproep en legde ook het potentieel van de collectie bloot. Want theaterpoppen als deze vertellen ons duizend-en-een verhalen: over historische evoluties binnen het figurentheater, over pioniers in maak- en speeltechnieken, over de passie van de Mechelse familie Contryn en nog zoveel meer. Die verhalen ontsloten we op onze website met tal van illustraties en sprekende foto's.⁴ De lokale en nationale pers pikte de oproep op.

Dit vormde het startpunt voor een ronde langs verschillende musea uit binnen- en buitenland om de collectie voor te stellen. We waren niet noodzakelijk op zoek naar één plek voor al onze poppen. Elke instelling heeft haar specifieke collectieprofiel. De collectie is bovendien erg divers en omvangrijk. Een selectie van 22 potentieel geïnteresseerde instellingen uit binnen- en buitenland werd in het najaar van 2019 gericht aangeschreven: erkende regionale en landelijke collectiebeherende instellingen in Vlaanderen, net als figurentheatermusea in Wallonië en in het buitenland die overheidssteun genieten. Op basis van hun collectieprofielen werkten CEMPER-medewerkers per instelling concrete voorstellen uit van bepaalde poppenreeksen die zo goed mogelijk aansloten bij hun werking.

Het werd een onverhoopt succes: meer dan de helft van de tweeëntwintig aangeschreven instellingen, waarvan drie uit het buitenland, stelde zich kandidaat om delen van de collectie op te nemen. Er was ook grote interesse bij privéverzamelaars. Hier werd niet op ingegaan omwille van het gebrek aan garanties voor bewaring op lange termijn. Een adviescommissie evalueerde alle voorstellen. De commissie bestond uit vroegere eigenaars van de poppencollectie, mensen die eerder al betrokken waren bij het waarderingstraject van de collectie en CEMPER-medewerkers. Met elk hun eigen expertise en perspectief kwamen de commissieleden tot een weloverwogen voorstel.

De vijf geselecteerde kandidaat-instellingen gingen akkoord met de voorstellen: Amsab-ISG, het Huis van Alijn, de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, het Museum Hof van Busleyden en het Centro Internacional del Títore de Tolosa mogen zich voortaan de (trotse) eigenaars van diverse onderdelen van de poppencollectie noemen.⁵ Deze instellingen zagen meteen het potentieel van deze collectie voor hun werking en publiek. Voor elk van hen betekenen de objecten een waardevolle aanwinst. Het Huis van Alijn en het Museum Hof van Busleyden nemen het grootste aantal poppen op. Omwille van de vele positieve reacties moesten we bijgevolg kandidaturen – ook uit het buitenland – weigeren.

“Het figurentheatererfgoed is iets heel bijzonders: het heeft jaren toeschouwers van alle leeftijden in vervoering gebracht, en bezit tot op de dag van vandaag het vermogen om te betoveren. In de handen van kundige spelers gebeurt dat in een handomdraai, voor je er erg in hebt. De historische collecties die CEMPER nu heeft ondergebracht bij andere erfgoedinstellingen zijn van onschatbare

cultuurhistorische waarde. Door deze operatie is het voortbestaan van deze schat verzekerd,” aldus Roel Daenen, coördinator communicatie bij FARO en coauteur van *De Boom op het Dak. Verdiepingen in het figurentheatererfgoed*.⁶

WAT MET DE ANDERE POPPEN?

De museumcampagne was bedoeld voor de poppen die destijds in het waarderingstraject het label kregen van theaterpoppen ‘met erfgoedwaarde’. De andere poppen werden geschonken aan de Academie en het Stedelijk Conservatorium van Mechelen. De poppen worden er voortaan ingezet in de figurentheateropleidingen. Op deze manier kunnen de spel- en maaktechnieken aangeleerd worden aan volgende generaties. Willem Verheyden, (figurentheater)docent, regisseur, performer-woordkunstenaar: “Alleen met verse en degelijke ingrediënten kan je een heerlijke maaltijd bereiden. Dat is niet anders voor figurentheater. Je hebt degelijke theaterpoppen nodig om de elementaire basistechnieken te verwerven. De figuren die het conservatorium van CEMPER geërfd heeft, zijn kwalitatief van een hoog niveau en prima inzetbaar om de knepen van het vak onder de knie te krijgen.”

NAAR EEN STRUCTURELE OPLOSSING

Dit traject kende ook op een ander vlak een groot succes. Tot voor kort bestond er in Vlaanderen geen collectiebeherende instelling die zich voluit engageerde om poppencollecties van landelijk belang te verwerven. Het Huis van Alijn werpt zich nu op om deze lacune op te vullen. Na jarenlange inspanningen door CEMPER en zijn voorlopers om het museaal potentieel van dergelijke collecties bloot te leggen, is er eindelijk een structurele oplossing voor de bewaring van figurentheatercollecties met een landelijke uitstraling. Daarover zegt Ann Van Nieuwenhuysse, directeur van het Huis van Alijn: “Poppenspel ligt ons nauw aan het hart. Het is al lange tijd, ook vandaag, populair bij alle leeftijden. Dit erfgoed spreekt echt tot de verbeelding en heeft een bijzondere waarde. Het Huis van Alijn wil een rol opnemen om dit cultureel erfgoed duurzaam te bewaren, (publiek) te ontsluiten en te onderzoeken. In 2022 plannen we een expo rond poppenspel en zal de collectie ook online ontsloten worden via de website van het Huis van Alijn.” ■

 Veerle Wallebroek is directeur van CEMPER en was als coördinator bij Het Firmament van bij aanvang betrokken bij het traject dat naar de finale herbestemming van de theaterpoppen heeft geleid.

Bronnen en literatuur

1. Zie: <https://www.cemper.be/over-cemper>.
2. E. De Lepeleire en A.-C. Olbrechts, ‘Waarderen doe je niet alleen. Tussen podiumkunsten, immaterieel en roerend erfgoed’, in: *faro | tijdschrift over cultureel erfgoed*, 12 (2019) 1, pp. 40-43.
3. Voor het onderzoeksrapport *Mechelse theaterpoppen naar waarde geschat*, zie: www.cemper.be/assets/documents/Rapport_MechelseTheaterpoppen.pdf.
4. Zie: www.cemper.be/poppencollectie.
5. Voor een overzicht van welke poppen naar welke instelling herbestemd werden, zie: www.cemper.be/poppencollectie.
6. Zie: <https://faro.be/nieuws/de-boom-op-het-dak-verdiepingen-in-het-figurentheatererfgoed>.

faro | tijdschrift over cultureel erfgoed

Driemaandelijks tijdschrift

BEVIEL DIT ARTIKEL U?

Ja? Neem dan een abonnement op faro | tijdschrift over cultureel erfgoed. Het blad verschijnt viermaal per jaar en kost amper 25 euro (voor abonnees in België). Woont u in het buitenland? Dan bent u al geabonneerd voor 30 euro.

MEER WETEN?

Op www.faro.be/tijdschrift vindt u alle info.